

WPŁYW KSZTAŁCENIA AKADEMICKIEGO NA KSZTAŁTOWANIE KOMPETENCJI I KWALIFIKACJI POTRZEBNYCH NA RYNKU PRACY W OPINII STUDENTÓW UNIWERSYTETU MORSKIEGO W GDYNI

Wstęp

Student, w działalności uczelni, pełni podwójną rolę: z jednej strony jest jej klientem, a z drugiej produktem. Studenci, jako klienci uczelni, wybierając uczelnię i specjalność, pozyskują informacje na ich temat, a decydując się na nie mają określone wymagania i oczekiwania. Dotyczą one sposobu kształcenia, uzyskanej wiedzy, umiejętności i kompetencji, które umożliwią im podjęcie satysfakcjonującej pracy. Student jako produkt uczelni musi zaspokajać potrzeby zmieniającego się i coraz bardziej wymagającego rynku zatrudnienia. Sprostanie tym oczekiwaniom stanowi duże wyzwanie dla uczelni, która powinna dążyć do uzyskania maksymalnego zadowolenia swojego klienta. Dlatego ważne jest monitorowanie opinii studentów na temat jakości kształcenia i przydatności uzyskanych kompetencji na rynku pracy.

Do niedawna jako najważniejsze w pracy zawodowej uznawano umiejętności praktyczne, czasami zwane kompetencjami twardymi oraz specjalistyczne. Rozwój technologii, wykorzystywanie na coraz większą skalę sztucznej inteligencji oraz nieodpowiednie relacje i zachowania interpersonalne powodują, że praco-

¹ dr inż., j.newerli-guz@wpit.am.gdynia.pl, ORCID: 0000-0002-4309-9966

² dr inż., a.palka@wpit.umg.edu.pl, ORCID: 0000-0002-5557-9983

³ dr hab. inż., prof. UMG, a.rybowska@wpit.am.gdynia.pl, ORCID: 0000-0002-6716-4726

dawcy przy rekrutacji pracowników coraz częściej zwracają uwagę na ich kompetencje miękkie, a w następnej kolejności na umiejętności i wiedzę⁴.

Obecnie na znaczeniu zyskują takie cechy jak elastyczność pracownika i umiejętność szybkiego adaptowania się do zmiennych warunków rynkowych. Ważne są także: umiejętności społeczne (m.in.: komunikacja, współpraca, przywództwo, szacunek dla różnorodność), umiejętności emocjonalne (np.: regulacja emocji, samozarządzanie, tolerancja na stres, uważność, wdzięczność) oraz zdolności poznawcze (np.: kreatywność, krytyczne myślenie, pokora intelektualna, rozwiązywanie problemów, podejmowanie decyzji, orientacja na przyszłość)⁵. Tego rodzaju umiejętności ważne są dla dobrego samopoczucia emocjonalnego pracownika i jego odporności na stres. Można i należy je kształtować od najmłodszych lat poprzez różnorodne inicjatywy podejmowane z udziałem szkół, ośrodków młodzieżowych, rodziców i społeczności, w trybie on-line i off-line. Działania takie mają na celu wspieranie młodych ludzi w stawianiu się aktywnymi i zaangażowanymi obywatelami oraz pracownikami. Pokazuje to, że obecne programy nauczania muszą zostać zrewidowane i wzbogacone o wyżej wymienione zagadnienia, w których szczególnie nacisk należy położyć na rozwijanie kompetencji miękkich.

Kwalifikacje pożądane na rynku pracy

Kwalifikacje pracowników na rynku pracy są zmienne w czasie i w dużym stopniu zależne od branży, w której praca jest poszukiwana.

Z raportu Światowego Forum Ekonomicznego wynika, że do 2025 roku najbardziej pożądane na rynku pracy będą między innymi⁶:

- analityczne myślenie i innowacyjność,
- umiejętność uczenia się,
- kreatywność,
- kompleksowe rozwiązywanie problemów,
- zdolność krytycznego myślenia,
- zarządzanie zespołem,
- elastyczność,
- odporność na stres.

Również ważnymi umiejętnościami są kompetencje społeczne, a wśród nich umiejętność pracy w zespole oraz radzenie sobie ze stresem.

Bardzo interesujące wyniki uzyskali autorzy projektu Closing the Skills Gap: Key Insights and Success badający przedsiębiorców i organizacje na całym świecie pod kątem brakujących umiejętności i kwalifikacji wśród przyszłych pracowników. Stwierdzili oni ścisły związek brakujących kwalifikacji z obszarem STEM

⁴ Gracel, J., Makowiec, M. (2017). Kluczowe kompetencje menedżera w dobie czwartej rewolucji przemysłowej – Przemysłu 4.0. *Acta Universitatis Nicolai Copernici – Zarządzanie*, nr 4, s. 115.

⁵ Raport European Training Foundation. <https://www.unicef.org/eca/reports/preventing-lockdown-generation-europe-and-central-asia> (dostęp z dnia 15.06.2021).

⁶ http://www3.weforum.org/docs/WEF_Future_of_Jobs_2020.pdf (dostęp z dnia 15.06.2021).

(science, technology, engineering and mathematics), czyli takimi dyscyplinami, jak nauka, technologia, inżynieria i matematyka. Ponadto określili braki w kompetencjach miękkich, takich jak kwalifikacje i umiejętności komunikacyjne, negocjacyjne, oraz z zakresu podejmowania decyzji i przywództwa⁷.

Wymagania rynku są zmienne w czasie ze względu na postępujące ciągle zmiany technologiczne, zmiany modeli biznesowych oraz zmiany demograficzne związane ze starzeniem się społeczeństwa i wydłużonym czasem świadczenia pracy z jednej strony, z drugiej zaś chęcią wcześniejszego zakończenia kariery zawodowej.

Kwalifikacje pracowników a COVID-19

Kryzys związany z pandemią COVID-19 przyniósł rewizję podejścia do niezbędnych umiejętności i kompetencji ludzi młodych na rynku pracy. Wzrosła waga zapewnienia młodym ludziom spokoju oraz zdolność radzenia sobie ze zdrowiem, w tym zdrowiem psychicznym. Dobre samopoczucie emocjonalne i odporność na stres stały się bardzo ważnymi umiejętnościami w pracy on-line. Praca on-line wymusiła również wzmocnienie umiejętności komputerowych.

W związku z pandemią COVID-19 zmianie uległy perspektywy zatrudnienia. Zbadani młodzi ludzie z 23 krajów regionu Europy Wschodniej i Azji Centralnej zaprezentowali swoje opinie na temat mobilności, przedsiębiorczości i uczestnictwa na rynku pracy⁸. W badaniach tych zauważono, że kryzys COVID-19 doprowadził do rozwoju *gig economy* oraz pracy cyfrowej, które będą kontynuowane i będą napędzać przyszłe zmiany na rynku pracy. Miejsca takiej pracy stanowią możliwość zatrudnienia i samorozwoju, lecz jednocześnie wymagają zwiększonej odporności, elastyczności, zdolności adaptacyjnych, a także zdolności do zarządzania powtarzalnymi i jednorazowymi zadaniami roboczymi.

Metodyka badań własnych

Celem pracy było poznanie opinii studentów na temat kształcenia akademickiego i jego wpływu na kształtowanie kompetencji i kwalifikacji potrzebnych na rynku pracy.

Badanie przeprowadzono metodą ankiety internetowej (CAWI) w styczniu 2021 roku.

Autorski kwestionariusz ankiety składał się z 26 pytań i metryczki. Pytania dotyczyły trzech obszarów. Pierwszy związany był z wyborem kierunku oraz spe-

⁷ Rynek pracy, edukacja, kompetencje – aktualne trendy i wyniki badań, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Instytut Analiz Rynku Pracy Sp. z o.o. https://www.parp.gov.pl/storage/publications/pdf/Raport_rynek_pracy_grudzien_2020_ost.pdf (dostęp z dnia 15.06.2021).

⁸ Raport European Training Foundation. <https://www.unicef.org/eca/reports/preventing-lockdown-generation-europe-and-central-asia> (dostęp z dnia 15.06.2021).

cjalności studiów i spełnieniem przez nie oczekiwań absolwentów. Drugi dotyczył oceny programu studiów oraz jakości kształcenia. Trzeci obszar związany był z uzyskanymi umiejętnościami, kompetencjami, jakością przygotowania do podjęcia pracy zawodowej oraz przede wszystkim wskazaniem luk w prowadzonym procesie kształcenia. Na potrzeby artykułu wykorzystano tylko wybrane zagadnienia z poszczególnych obszarów i omówiono wyniki uzyskane z wybranych 10 pytań. W kwestionariuszu ankiety zastosowano pytania otwarte, zamknięte i półzamknięte z kafeterią koniunktywną. Oprócz tego zastosowano skale pozycyjne do oceny:

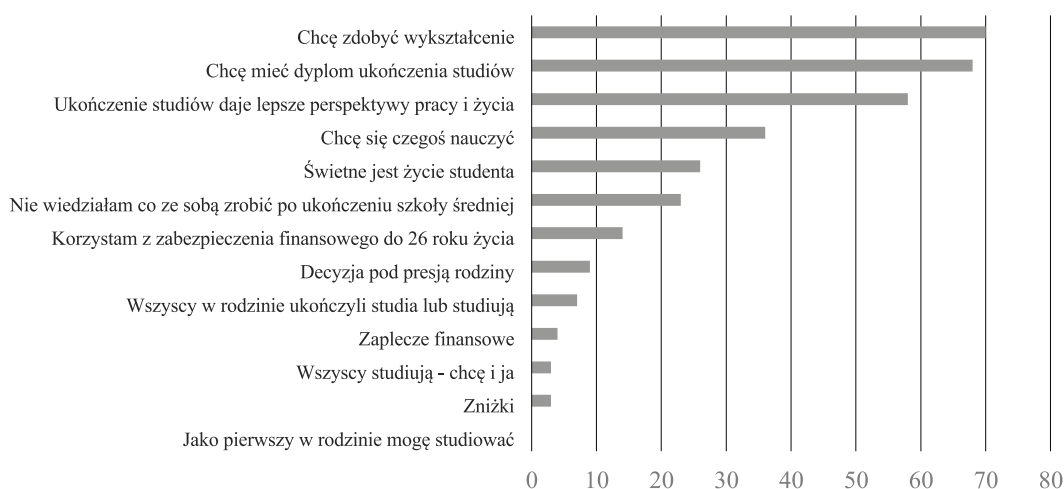
- umiejętności i kompetencji nabywanych w trakcie studiów (skala porządkowa: 6 stopniowa skala ocen, gdzie: 1 – niedostateczna, 2 – mierna, 3 – dostateczna, 4 – dobra, 5 – bardzo dobra, 6 – celująca)
- kompetencji oczekiwanych przez pracodawców (skala porządkowa: 5 stopniowa skala, gdzie 1 – zdecydowanie nie, 2 – raczej nie, 3 – trudno powiedzieć/ nie wiem, 4 – raczej tak, 5 – zdecydowanie tak)
- wybranych atrybutów specjalności studiów (4 stopniowa skala porządkowa, gdzie: 1 – zdecydowanie nie, 2 – raczej nie, 3 – raczej tak, 4 – zdecydowanie tak).

Wyniki przedstawiono jako odsetek odpowiedzi oraz jako wartość średnią.

Badaną populację stanowiło 74 studentów VII semestru studiów I stopnia kierunku Towaroznawstwo Wydziału Zrządzania i Nauk o Jakości UMG. Były to osoby kończące studia inżynierskie na trzech specjalnościach: Menedżer Produktu, Towaroznawstwo i Zarządzanie Jakością, Usługi Żywniowe i Dietetyka. W badaniu wzięło udział 98% studentów tych specjalności.

Wyniki badań

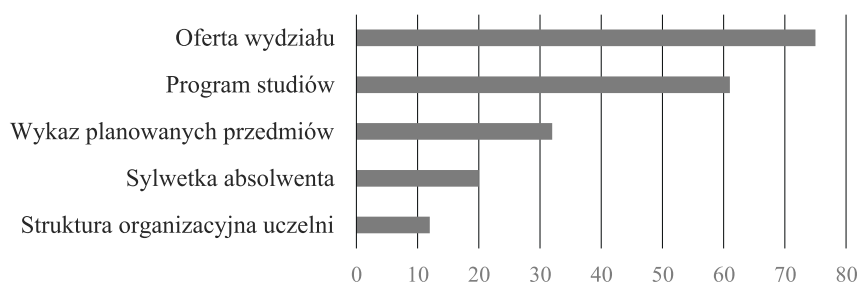
Na początku studentów zapytano o czynniki, które brali pod uwagę decydując się na podjęcie studiów i wybierając specjalność (Rys. 1.).

Rys. 1. Czynniki determinujące decyzję o podjęciu studiów przez badanych (%)

Źródło: Badania własne.

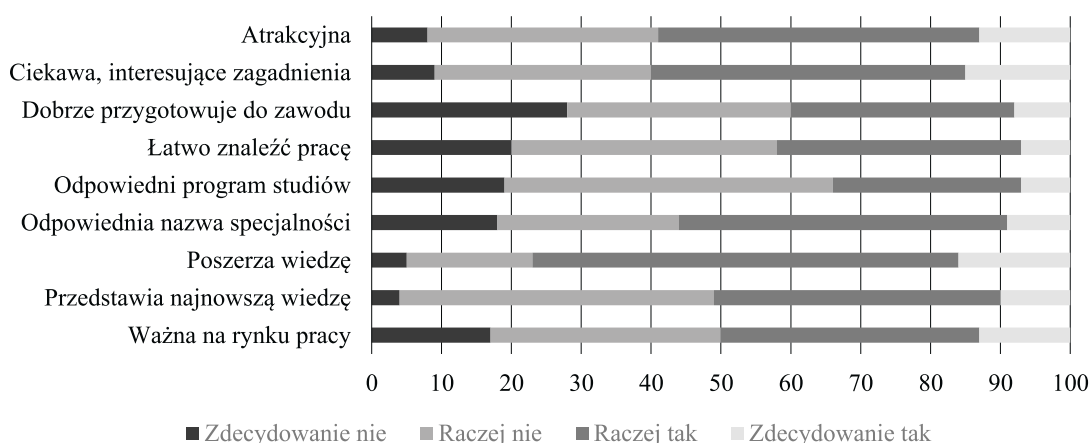
Przesłanki do podjęcia studiów były zróżnicowane. Najczęstszym wymienianym argumentem była chęć zdobycia wykształcenia, z czym wiązała się również często wybierana odpowiedź o chęci posiadania dyplomu ukończenia studiów, co w opinii respondentów daje lepsze perspektywy pracy. Odpowiedzi respondentów wskazywały na dojrzałe podejście do decyzji o podjęciu studiów, gdyż czynniki takie, jak: zniżki studenckie, korzyści wynikające ze studenckiego życia czy presja społeczna były najrzadziej wybierane.

Rys. 2. Informacje z jakimi zapoznali się badani przy wyborze specjalności studiów (%)
Źródło: Badania własne.

Kandydaci decydując o wyborze studiów najczęściej kierowali się wiedzą na temat oferty wydziału (75%) oraz programem studiów (61%), który jest dostępny na stronie wydziału (Rys. 2.). Ponadto zapoznali się z wykazem planowanych przedmiotów, a niewielki ich odsetek zaznajomił się także z sylwetką absolwenta. Struktura organizacyjna uczelni miała w tym przypadku najmniejsze znaczenie. Odpowiedzi respondentów wskazują na ich odpowiedzialne podejście do wyboru kierunku i specjalności studiów.

Kończąc studia studenci mogli dokonać oceny studiów i wyrazić opinie na temat specjalności (Rys. 3.) oraz uzyskanych umiejętności i kompetencji (Rys. 4.).

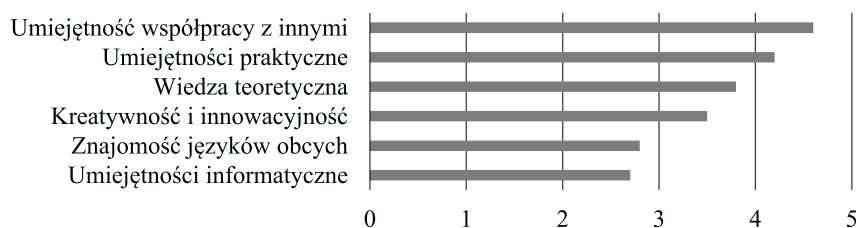

Rys. 3. Opinia badanych studentów o specjalności (%)
Źródło: Badania własne.

Wybrane specjalności studiów były przez studentów ocenione w różny sposób. Badani uznali je za atrakcyjne, obejmujące ciekawe zagadnienia i poszerzające wiedzę teoretyczną. Jednocześnie respondenci największą uwagę zwrócili na nieodpowiedni program studiów. Wiele programów studiów z zakresu przedsiębiorczości koncentruje się na finansowych aspektach własności firmy, takich jak planowanie biznesu lub składanie propozycji inwestorom. Sukces firm zaczyna się od postawy przedsiębiorczej, a umysł wymaga rozwoju tych osobowości i rozwoju umiejętności, zatem nauczyciel musi zmodyfikować kurs, aby odzwierciedlał program nauczania, aby pasował do zmieniającego się otoczenia gospodarczego i potrzeb uczniów⁹.

W opinii respondentów studia na wybranych specjalnościach nie najlepiej przygotowują absolwentów do zawodu i nie ułatwiają znalezienia pracy. Zostało to potwierdzone w pytaniu na temat umiejętności, których zabrakło w trakcie studiów, a mianowicie praktycznych aspektów przygotowania do zawodu.

W czasie studiów oprócz zdobywania wiedzy teoretycznej oraz praktycznej, kształtowane są różne kompetencje oraz umiejętności, skorelowane z kierunkiem oraz specjalnością studiów. Młodzi ludzie dosyć krytycznie podeszli do oceny nabytych w trakcie studiów umiejętności i kompetencji (Rys. 4.).

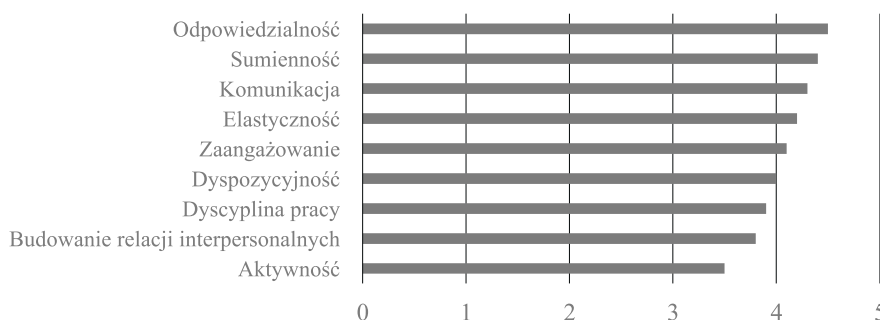
Rys. 4. Ocena umiejętności i kompetencji uzyskanych podczas studiów ($X_{sr.}$)

Źródło: Badania własne.

Najwyższą ocenę (powyżej 4,5) uzyskała umiejętność współpracy z innymi osobami, która jest ważną cechą w pracy zawodowej. Wysoko oceniono również umiejętności praktyczne, takie jak biegłość pracy w laboratorium, umiejętność organizacji i prowadzenia badań, sporządzania raportów oraz samodzielnego poszerzania wiedzy. Umiejętności te są kluczowe w samorozwoju pracownika i niezbędne są w dążeniu do uzyskania awansu. Najgorzej oceniono umiejętności informatyczne oraz znajomość języków obcych. Wychodząc z założenia, iż absolwent szkoły średniej powinien w stopniu komunikatywnym posługiwać się co najmniej jednym językiem obcym, edukację na studiach z tego zakresu można uznać za kontynuację oraz podtrzymywanie nabytych wcześniej umiejętności. Natomiast stosunkowo niska ocena umiejętności informatycznych może wskazywać na potrzebę poprawienia jakości kształcenia w tym zakresie.

⁹ Byun, Ch-G., Sung, Ch.S., Park, J.Y., Choi, D.S. (2018). A Study on the Effectiveness of Entrepreneurship Education Programs in Higher Education Institutions: A Case Study of Korean Graduate Programs. Case Report. *Journal Open Innovation: Technology, Market and Complexity*, 4, p. 26.

Studenci wypowiedzieli się także na temat kształtowania w trakcie studiów kompetencji miękkich (Rys. 5.)

Rys. 5. Kompetencje miękkie kształtowane w trakcie studiów w opinii badanych (X_{sr.})
Źródło: Badania własne.

Odpowiedzialność, sumienność oraz komunikacja były najlepiej ukształtowanymi w trakcie studiów cechami osobowości respondentów. Jako kolejne badani wskazywali elastyczność oraz zaangażowanie. W opinii studentów studia najłatwiej rozwijały ich dyscyplinę pracy, umiejętność budowania relacji interpersonalnych oraz aktywność. Wyniki takie wskazują na potrzebę zmian między innymi w sposobie prowadzenia zajęć. Tradycyjne prowadzenie zajęć jest coraz mniej popularne i coraz gorzej postrzegane przez studentów. Mimo dość trudnego aktywowania studentów podczas prowadzenia zajęć on-line w czasie pandemii COVID-19, z przeprowadzonych badań wynika, iż studenci są otwarci na inne formy prowadzenia zajęć, które wywołają ich zaangażowanie, aktywność oraz wpłyną na budowanie relacji interpersonalnych. Kluczem może tu być zmniejszenie dystansu między wykładowcą i studentami. Ważne jest też angażowanie studentów poprzez organizowanie wspólnych działań, prowadzenie projektów badawczych i tworzenie prac w grupach. W badaniach Mani¹⁰ studenci byli bardzo zainteresowani założeniem własnej firmy i uważali, że przedsiębiorczość była bardzo ważnym przedmiotem i powinna być nauczana w programie studiów inżynierskich. Umiejętności podejmowania decyzji, zdolność do podejmowania ryzyka, kreatywność, umiejętności komunikacyjne i umiejętność przygotowania biznesplanu są najważniejszymi umiejętnościami odnoszącego sukcesy przedsiębiorcy. Brak doświadczenia i brak funduszy to czynniki najbardziej odstrasające przed otwarciem własnej działalności gospodarczej. Znaczenie komunikatywności czyli nawiązywanie kontaktów, jako jednej z ważnych kompetencji miękkich, wykazali Chung-Gyu Byun i in., którzy uznali ją za kluczową dla sukcesu małej firmy¹¹.

W pytaniu otwartym zapytano studentów o to jakich umiejętności i wiedzy zabrakło w trakcie studiów (Tab. 1.).

¹⁰ Mani, M. (2015). Entrepreneurship Education: A Students' Perspective. *International Journal of E-Entrepreneurship and Innovation*, 5(1), pp. 1-14.

¹¹ Byun, Ch-G., Sung, Ch.S., Park, J.Y., Choi, D.S. (2018). A Study on the Effectiveness ..., dz.cyt., s. 26.

Tab. 1. Opinie badanych studentów na temat wiedzy i kompetencji, których zabrakło w procesie kształcenia w trakcie studiów (%)

Odpowiedzi respondentów	Odsetek wskazań
Zajęć praktycznych umożliwiających wykorzystanie zdobytej wiedzy. Nakierowanie na praktyczną wiedzę w zakresie żywienia człowieka/pracy jako dietetyk wykorzystywania wiedzy w praktyce. Brak wyjazdów poza uczelnię, np. do przedsiębiorstw, innych laboratoriów.	30
Umiejętności językowe, nauki języka angielskiego specjalnościowego	10
Kreatywność, wykorzystywanie wiedzy w praktyce.	10
Wiedzy informatycznej, nauki programów związanych z przyszłą pracą	10
Zbyt mało wiedzy z zakresy żywienia np. żywienie w sporcie, planowania jadłospisów itp. Brak podstawowej wiedzy z anatomii człowieka; brak nowoczesnego, specjalistycznego programu do układania diet; bardzo ograniczona wiedza w zakresie psychodietetyki i dietetyki sportowej.	8
Komputerowe projektowanie produktów, np. wykorzystując program AutoCAD, wykorzystywanie programów komputerowych w zarządzaniu i zagadnieniach inżynierskich.	7
Założenie własnej działalności gospodarczej.	7
Nie mam zdania na ten temat.	5
Umiejętności logicznego myślenia, zdecydowanie za mało zajęć typowo ścisłych. Przekazywana jest zbyt duża treść informacji na prezentacjach, czasami przekazywane są treści wykraczające poza tematykę przedmiotu.	5
Za mało informacji na temat normy ISO 17025, zarządzanie jakością, bezpieczeństwo żywności.	5
Nie zabrakło kształcenia żadnych umiejętności czy wiedzy.	2
Nauka pakietu MS office.	2

Źródło: Badania własne.

Największej liczbie respondentów zabrakło na studiach zajęć praktycznych, wyjazdów do przedsiębiorstw i laboratoriów zewnętrznych, czyli zdobywania wiedzy praktycznej związanej z wykształceniem. Ponadto zwrócono uwagę na brak zajęć ze specjalistycznego języka obcego, a także zajęć wykorzystujących specjalistyczne programy komputerowe. Systemy kształcenia i szkolenia powinny obejmować rozwój umiejętności cyfrowych i przedsiębiorczości oraz priorytetowo traktować programy budujące odporność i zrozumienie funkcjonowania rynku pracy, rozwoju kariery i aspektów zabezpieczenia społecznego¹². Ważnymi cechami, na których brak zwrócili uwagę respondenci, było kształtowanie postaw przedsiębiorczych, zdobywanie wiedzy na temat zakładania i prowadzenia własnej działalności gospodarczej, a także kształtowania kreatywności. Podob-

¹² Preventing a 'lockdown generation' in Europe and Central Asia Building resilient societies with young people in the era of COVID-19, United Nations Children's Fund (UNICEF) and European Training Foundation (ETF), 2020.

ne wnioski uzyskano w badaniach Newerli-Guz i Palki¹³, w których respondenci wskazywali potrzebę stosowania aktywnych metod nauczania, zwiększonego nacisku na zajęcia warsztatowe oraz na spotkania z przedsiębiorcami. W wyniku badań Byun i in. przedstawiono potrzebę opracowania programów nauczania i programów na rzecz przedsiębiorczości oraz potrzebę wsparcia w tej dziedzinie¹⁴. Pokazanie studentom historii sukcesu przedsiębiorców, postrzeganych przez studentów jako wzór do naśladowania, jest kluczowym czynnikiem wpływającym na podjęcie decyzji o rozpoczęciu działalności gospodarczej, przyczyniając się do poprawy przedsiębiorczych zamiarów mniej zainteresowanych lub niezainteresowanych przedsiębiorczością studentów¹⁵. Wyniki badań Juračaka i Tica pokazały, że studenci, którzy mają pozytywne nastawienie do przedsiębiorczości i są bardziej pewni siebie, w większym stopniu myślą o samozatrudnieniu. To stwierdzenie jest szczególnie ważne w kontekście wciąż dość negatywnego ogólnego nastawienia do przedsiębiorczości w Chorwacji, co jest wynikiem negatywnych doświadczeń w okresie transformacji gospodarczej i związanego z tym wątpliwego procesu prywatyzacji własności państwowej. Istotnie, choć stwierdzono dodatnią korelację pomiędzy postrzeganym poczuciem własnej skuteczności a intencją podjęcia pracy na własny rachunek, to wyższy współczynnik korelacji uzyskano dla związku między chęcią podjęcia pracy na własny rachunek a intencją podjęcia pracy na własny rachunek. Jeśli chodzi o wyniki w odniesieniu do płci, to studenci płci męskiej uzyskali wyższą ocenę celowości pracy na własny rachunek. Można więc oczekiwać, przynajmniej sądząc po intencjach, że równowaga płci pozostanie w przyszłości zaburzona, ponieważ kobiety-przedsiębiorcy będą nadal stanowić mniejszość¹⁶. Organizowanie większej interakcji studentów z przedsiębiorcami i zaproszenie do rozwoju przedsiębiorczości może być ważnym dodatkowym wkładem w obecnym zarządzaniu edukacją oraz może poprawić przedsiębiorczość wśród studentów, ponadto krótkie szkolenia prowadzone przez przedsiębiorców i promocja przedsiębiorczości według wzorów do naśladowania jest ważnym miernikiem akceptacji i docenienia przedsiębiorczości w społeczeństwie¹⁷.

W kolejnej części ankiety zapytano studentów o ich status zawodowy i opinie na temat oczekiwań pracodawców wobec pracowników.

¹³ Newerli-Guz, J., Palka, A. (2018). *Creating entrepreneurial attitudes among students of the Faculty of Entrepreneurship and Commodity Science in Gdynia Maritime University*, Proceedings of the 13th European Conference on Innovation and Entrepreneurship, University of Aveiro, Portugal, pp. 526-534.

¹⁴ Byun, Ch-G., Sung, Ch.S., Park, J.Y., Choi, D.S. (2018). A Study on the Effectiveness ..., dz.cyt., s. 26.

¹⁵ Boldureanu, G., Ionescu, A.M., Bercu, A.M., Bedrule-Grigorut, M.V., Boldureanu, D. (2020). Entrepreneurship Education through Successful Entrepreneurial Models in Higher Education Institutions. *Sustainability*, 12, s. 1267.

¹⁶ Juračak, J., Tica, M. (2016). Graduate Students' Opinions about Entrepreneurship as an Employment Opportunity. *Applied Studies in Agribusiness and Commerce*, 10(1), pp. 23-30.

¹⁷ Fasla, N.P. (2017). A study on entrepreneurship attitude among college students. *International Journal of Research Science & Management*, 4(4), pp. 53-58.

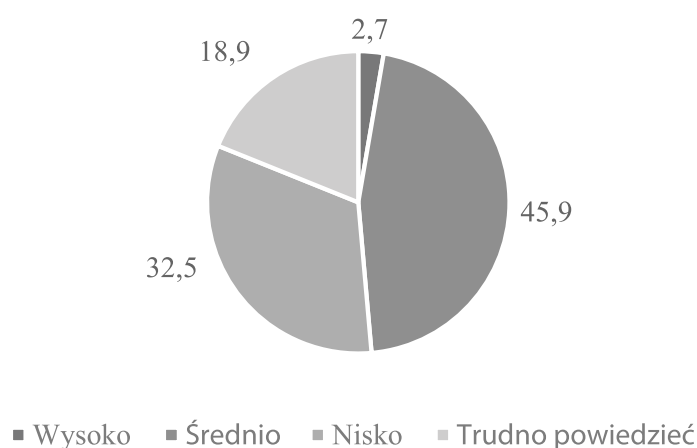
Tab. 2. Status zawodowy badanych studentów

Miejsce zatrudnienia	Obecnie		W przyszłości	
	N	%	N	%
Duża, międzynarodowa firma	20	27,0	34	45,9
Mała prywatna firma	16	21,7	21	28,4
Organizacja publiczna (administracja, oświata, itp.)	1	1,4	17	23,0
Praca za granicą	3	4,0	28	37,8
Własna firma	6	8,1	30	40,5
Nie pracuję	28	37,8	-	-
Kontynuowanie obecnie wykonywanej pracy	-	-	9	12,2

Źródło: Badania własne.

Ponad połowa badanych studentów pracowała już zawodowo (62,2%) (Tab. 2.). Studenci ci najczęściej zatrudnieni byli w dużych, międzynarodowych firmach oraz małych firmach prywatnych. Ponad 8% badanych prowadziło własne firmy, a 4% pracowało za granicą. Swoją przyszłość zawodową studenci wiążą przede wszystkim z dużymi międzynarodowymi przedsiębiorstwami, planują otwarcie własnej działalności, ale dopuszczali także możliwość pracy za granicą (ponad 37% badanych). Około 12% ankietowanych widzi możliwość kontynuowania dotychczasowej pracy.

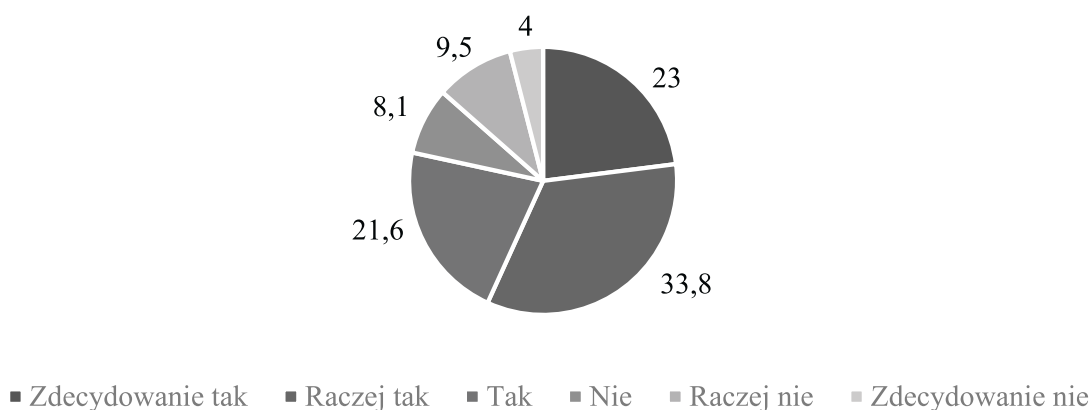
Zarówno studenci pracujący jak i ci, którzy jeszcze nie pracowali, uznali, że studia w sposób niewystarczający przygotowują do przyszłej pracy zawodowej (Rys. 6.).

Rys. 6. Stopień w jakim studia przygotowują studentów do pracy zawodowej (%)

Źródło: Badania własne.

Nisko poziom takiego przygotowania oceniło aż 32% badanych, średnio – 46%, a 19% z nich nie miało na ten temat wyrobionego zdania. Zaledwie 3% pytanym uznało, że studia dobrze przygotowują do pracy zawodowej.

Lepsze zdanie studenci mieli o przydatności dla przyszłej lub obecnej pracy zawodowej praktyk studenckich (Rys. 7).

Rys. 7. Przydatność praktyk studenckich w pracy zawodowej w opinii badanych (%)

Źródło: Badania własne.

Przydatność praktyk realizowanych w trakcie studiów w obecnej lub przyszłej pracy zawodowej pozytywnie oceniła większa część badanych. Jest to wynik wskazujący na celowość ich odbywania i ugruntowywania w taki sposób zdobytej wiedzy teoretycznej. Negatywne zdanie na temat znaczenia praktyk miało niewiele ponad 12% badanych.

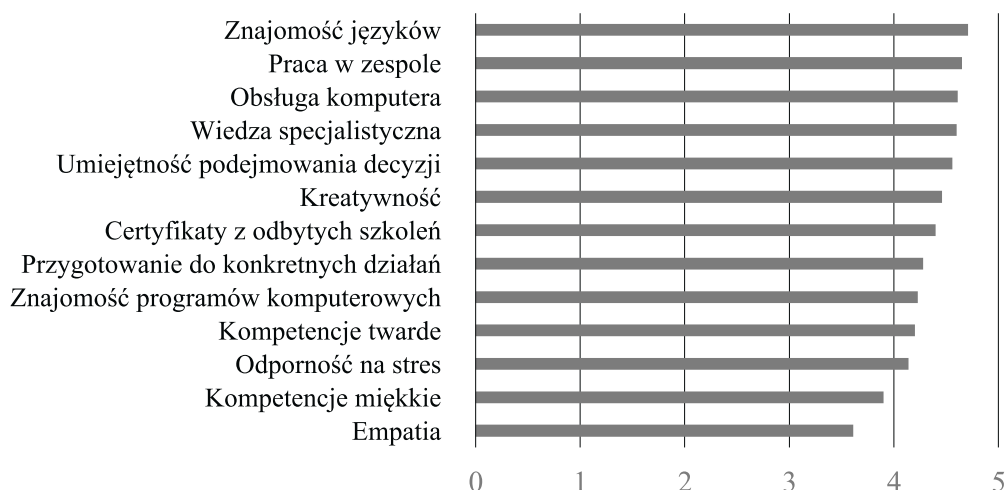
Na rynku pracy często występuje niedopasowanie kompetencyjne oraz brak równowagi między umiejętnościami przyszłych pracowników a umiejętnościami pożądanymi przez pracodawców. Turek wskazuje, że ryzyko niedopasowania kompetencyjnego wiąże się z charakterystyką społeczno-demograficzną jednostki. Osoby młode (15 – 29 lat) są bardziej narażone na posiadanie zbyt wysokiego poziomu wykształcenia (overeducation) niż jest wymagany w porównaniu do osób w wieku powyżej 30 lat¹⁸. Zmiany gospodarcze i społeczne w społeczeństwie pokazują ważność rozwoju przedsiębiorczości, a oczekiwane cechy pracowników to kreatywność i podejmowanie ryzyka¹⁹.

Respondentów zapytano o to jakiego rodzaju kwalifikacji i kompetencji, w ich opinii, poszukują pracodawcy u przyszłych pracowników (Rys. 8.).

¹⁸ Turek, D. (2015). Kompetencje osób młodych na rynku pracy – oczekiwania pracodawców. *E-mentor*, 3(60), s. 8-16. <http://dx.doi.org/10.15219/em60.1179> (dostęp z dnia 15.06.21).

¹⁹ Snepar, J., Fishman, E.K., Horton, K.M., Johnson, P.T. (2018). Launching a Successful Startup: An Entrepreneur's Field Guide. *Journal of American College Radiology*, 15, pp. 1521-1522.

Titrek, O. (Ed.). (2015). *Entrepreneurship via Creativity for European Citizenship in Education*. Saarbrücken, Germany: Lambert Academic Publishing.

Rys. 8. Kompetencje i umiejętności ważne dla pracodawców w opinii badanych ($X_{sr.}$)

Źródło: Badania własne.

Jako ważne dla pracodawcy i przydatne w pracy zawodowej studenci uznali kompetencje twarde przed kompetencjami miękkimi. Jako najważniejsze wskazano znajomość języków obcych, obsługę komputera oraz posiadanie wiedzy specjalistycznej. Na kolejnych miejscach wymieniano pracę w zespole, umiejętność podejmowania decyzji. Te ocenione najwyżej kompetencje znajdują się w Europejskich Ramach Odniesienia, w których wymienia się osiem kompetencji kluczowych, tj.²⁰:

- porozumiewanie się w języku ojczystym;
- porozumiewanie się w językach obcych;
- kompetencje matematyczne i podstawowe kompetencje naukowo-techniczne;
- kompetencje informatyczne;
- umiejętność uczenia się;
- kompetencje społeczne i obywatelskie;
- inicjatywność i przedsiębiorczość;
- świadomość i ekspresja kulturalna.

Według badanych empatia i odporność na stres są mniej istotne w pracy zawodowej. Nie jest to zgodne z badaniami, które zakładają, że szeroko pojęta inteligencja emocjonalna, w tym empatia, są ważnymi cechami charakteryzującymi pracowników, a szczególnie tych na szczeblach menedżerskich²¹. Badania Rybowskiej pokazały, że bardzo często menedżerowie nie posiadają takich kompetencji, mimo że są one oczekiwane przez ich podwładnych²².

²⁰ Komisja Europejska, Kompetencje kluczowe w uczeniu się przez całe życie. Europejskie ramy odniesienia, Urząd Oficjalnych Publikacji Wspólnot Europejskich 2007, s. 6.

²¹ Rybowska, A. (2019). Emotional intelligence of managers as a factor in innovation in shaping customer relations, Proceedings of the 14th European Conference on Innovation and Entrepreneurship, Kalamata, Greece, s. 900-908.

²² Rybowska, A. (2020). Inteligencja emocjonalna menedżerów jako element zarządzania przedsiębiorstwem. W: G. Rosa, A. Smalec (red.). *Strategie zarządzania przedsiębiorstwem i środowiskiem naturalnym*, Szczecin: Wyd. Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, s. 13-26.

Podsumowanie

Młodzi ludzie podejmując decyzję o kontynuowaniu nauki na studiach i dokonując wyboru specjalności wykazali się dojrzałym i odpowiedzialnym podejściem, które wiązało się z ich oczekiwaniami wobec kształcenia akademickiego i jego znaczenia w pracy zawodowej. Ukończenie pierwszego stopnia studiów nie przyniosło dużego zadowolenia studentów i spełnienia pokładanych oczekiwań. Studenci uznali specjalności za ciekawe, atrakcyjne i poszerzające wiedzę, ale nie przygotowujące do podjęcia pracy zawodowej. Mimo to wysoko oceniono praktyczne przygotowanie i kształtowanie relacji interpersonalnych. Wskazano na liczne wady i braki w programie studiów, co może przyczynić się do wprowadzenia zmian i doskonalenia oferty uczelni. Studenci uważają, że pracodawcy oczekują od nowo zatrudnianych pracowników przede wszystkim wiedzy i umiejętności (tzw. kompetencji twardych), a kompetencje miękkie są mniej istotne. Dowodzi to niskiej świadomości młodych ludzi dotyczącej wymagań i oczekiwań pracodawców. Mimo, że studenci krytycznie myślą o wybranych studiach i słabo oceniają ich efekty, wyniki przeprowadzonego badania wskazują, że mogą oni być pożądanymi na rynku pracownikami, oferując wiedzę, przygotowanie praktyczne oraz rozwinięte wybrane kompetencje miękkie. Wskazane jest zwrócenie większej uwagi studentów na empatię i jej znaczenie w relacjach interpersonalnych, a szczególnie w tych związanych z pracą zawodową. Uczelnia może oferować szkolenia z zakresu kompetencji miękkich.

Niniejsze badanie oraz wyniki analiz wielu innych badaczy sugerują konieczność tworzenia programów nauczania przedsiębiorczości z uwzględnieniem opinii studentów. Warto także poznać opinie pracodawców na temat merytorycznego i kompetencyjnego przygotowania studentów do pracy zawodowej.

Piśmiennictwo:

1. Boldureanu, G., Ionescu, A.M., Bercu, A.M., Bedrule-Grigorut, M.V., Boldureanu, D. (2020). Entrepreneurship Education through Successful Entrepreneurial Models in Higher Education Institutions. *Sustainability*, 12.
2. Byun, Ch-G., Sung, Ch.S., Park, J.Y., Choi, D.S. (2018). A Study on the Effectiveness of Entrepreneurship Education Programs in Higher Education Institutions: A Case Study of Korean Graduate Programs. Case Report. *Journal Open Innovation: Technology, Market and Complexity*, 4.
3. Fasla, N.P. (2017). A study on entrepreneurship attitude among college students. *International Journal of Research Science & Management*, 4(4).
4. http://www3.weforum.org/docs/WEF_Future_of_Jobs_2020.pdf (dostęp z dnia 15.06.2021).
5. Juračak, J., Tica, M. (2016). Graduate Students' Opinions about Entrepreneurship as an Employment Opportunity. *Applied Studies in Agribusiness and Commerce*, 10(1).
6. Komisja Europejska, Kompetencje kluczowe w uczeniu się przez całe życie. Europejskie ramy odniesienia, Urząd Oficjalnych Publikacji Wspólnot Europejskich 2007.
7. Mani, M. (2015). Entrepreneurship Education: A Students' Perspective. *International Journal of E-Entrepreneurship and Innovation*, 5(1).

8. Newerli-Guz, J., Palka, A. (2018). *Creating entrepreneurial attitudes among students of the Faculty of Entrepreneurship and Commodity Science in Gdynia Maritime University*, Proceedings of the 13th European Conference on Innovation and Entrepreneurship, University of Aveiro, Portugal.
9. Preventing a 'lockdown generation' in Europe and Central Asia Building resilient societies with young people in the era of COVID-19, United Nations Children's Fund (UNICEF) and European Training Foundation (ETF), 2020.
10. Raport European Training Foundation. <https://www.unicef.org/eca/reports/preventing-lockdown-generation-europe-and-central-asia> (dostęp z dnia 15.06.2021).
11. Rybowska, A. (2019). *Emotional intelligence of managers as a factor in innovation in shaping customer relations*, Proceedings of the 14th European Conference on Innovation and Entrepreneurship, Kalamata, Greece.
12. Rybowska, A. (2020). Inteligencja emocjonalna menedżerów jako element zarządzania przedsiębiorstwem. W: G. Rosa, A. Smalec (red.). *Strategie zarządzania przedsiębiorstwem i środowiskiem naturalnym*, Szczecin: Wyd. Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego
13. Rynek pracy, edukacja, kompetencje – aktualne trendy i wyniki badań, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Instytut Analiz Rynku Pracy Sp. z o.o. https://www.parp.gov.pl/storage/publications/pdf/Raport_rynek_pracy_grudzien_2020_ost.pdf (dostęp z dnia 15.06.2021).
14. Snepar, J., Fishman, E.K., Horton, K.M., Johnson, P.T. (2018). Launching a Successful Startup: An Entrepreneur's Field Guide. *Journal of American College Radiology*, 15.
15. Titrek, O. (Ed.). (2015). *Entrepreneurship via Creativity for European Citizenship in Education*. Saarbrücken. Germany: Lambert Academic Publishing.
16. Turek, D. (2015). Kompetencje osób młodych na rynku pracy – oczekiwania pracodawców. *E-mentor*, 3(60). <http://dx.doi.org/10.15219/em60.1179> (dostęp z dnia 15.06.2021).

Streszczenie

Wymagania rynku pracy, ze względu na postępujące szybko zmiany technologiczne i społeczne, są zmienne w czasie. Na systemie kształcenia spoczywa odpowiedzialność za sprostanie pojawiającym się nowym wymaganiom tego rynku. Celem pracy było poznanie opinii studentów na temat kształcenia akademickiego i jego wpływu na kształtowanie kompetencji i kwalifikacji potrzebnych na rynku pracy. Badanie przeprowadzono metodą ankiety internetowej w grupie 74 studentów WZNJ UMG. Uzyskane odpowiedzi pozwoliły na określenie stopnia spełnienia celów kształcenia przedstawionych w sylwetce absolwenta. Ponadto wyodrębniono obszary, w których uzyskane kwalifikacje są niekompletne i niewystarczające lub wcale ich nie ma. Zdiagnozowano luki w zakresie kwalifikacji i umiejętności komunikacyjnych. Wyniki badania wskazują na konieczność modyfikowania treści i metod kształcenia oraz dostosowanie ich do potrzeb zmieniającego się rynku.

Słowa kluczowe: kompetencje, kwalifikacje, kompetencje miękkie, klient uczelni, przedsiębiorczość